

Универзитет у Београду
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
Јове Илића 165
Научно-наставном већу

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука од 26 маја 2016. године формирана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње мр Катарине Лончаревић, *Либерални феминизам: некад и сад*. После прегледа рада Комисија у саставу: проф. др Драгица Вујадиновић, проф. др Илија Вујачић, и проф. др Гордана Даша Духачек подноси Наставно-научном већу следећи:

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

мр Катарина Лончаревић је рођена 1973. године у Пожеги. Основно и средње образовање је стекла у Београду. Дипломирала је на Одељењу за филозофију Филозофског факултета Универзитета у Београду са просечном оценом 9.89. Магистрирала је на Факултету политичких наука у Београду јуна 2010. године, а паралелно је похађала магистарске студије на Одељењу за студије рода Универзитета Ратгерс у САД, које је завршила одбраном тезе у септембру 2009. Постдипломске магистарске студије на оба универзитета је завршила са највишим просеком.

Од 2010. до 2011, Катарина Лончаревић је била ангажована као демонстраторка на предметима из Студија рода на Факултету политичких наука. На истом факултету је од 2011. до 2015. била истраживачица сарадница, а 2015. године је изабрана за асистенткињу за област Студије рода.

Од 2010. године, Катарина Лончаревић је заменица главне и одговорне уреднице часописа *Генеро*, јединог научног часописа у Србији који је посвећен феминистичкој теорији.

У коауторству са Јеленом Вишњић, објавила је две монографске студије: *Солидарност и феминистичка политика* (2010) и *Политике медијске репрезентације ЛГБТТИQ популације: случај Србије* (2011), а у коауторству са Адрианом Захаријевић студију *Осми март: историја једног 'празника'* (2011). Коуредница је два зборника научних радова *Култура, род, грађански статус* (са Дашом Духачек, 2012), и *Образовање, род, грађански статус* (са Дашом Духачек и Драганом Поповић, 2014).

Катарина Лончаревић је објавила преко 20 радова у домаћим и међународним научним часописима и зборницима пре свега из области епистемологије и политичке филозофије и из уже научне области студија рода, а посебно из феминистичке политичке теорије, односу између либерализма и феминизма, феминистичкој епистемологије, Фукоове филозофије, и др. Из овог обимног рада, Комисија издваја следеће:

У магистарској теза под насловом *Фуко и феминизам* Катарина Лончаревић предлаже нову дефиницију епистемологије која омогућава да се одређени приступи знању, као што је Фукоова генеалогичка и феминистичке епистемологије, прихвате као епистемологије. Затим разматра историју епистемологије у оквиру филозофије главног тока као историју искључивања различитих знања, да би на примеру Фукоових генеалогичких текстова, али и феминистичких приступа епистемолошкој проблематици, указала на потенцијал за развој нових простора знања и нових епистемологија.

Друго значајно поље истраживања Катарине Лончаревић у области студија рода и политичке теорије јесу питања односа либерализма и феминизма. Текст „Либерални феминизам у 20. веку”, објављен у тематском зборнику *Увод у родне теорије* (2011), доноси прву анализу појаве либералног феминизма током шездесетих година 20. века, а у том контексту поставља и кључна питања феминистичке и политичке теорије.

Посебан сегмент истраживачких интересовања Катарине Лончаревић представља историја феминистичке филозофије у оквиру које је, између осталог, истраживала и значајне филозофкиње са нашег говорног подручја и из наше, досада недовољно истражене, феминистичке филозофске традиције. Из ове уже научне области има више радова, од којих је најважнији текст објављен у једном

од најстаријих филозофских часописа енглеског говорног подручја *The Monist*, под насловом „A Feminist Philosopher on the Fringe of History: Ksenija Atanasijevic and Ancient Greek Philosophy” (2015). Изузетан значај овог текста је аргументација којом се утврђује да је Ксенија Атанасијевић више од пола века пре америчких феминистичких теоретичарки анализирао положај жене у античкој филозофији.

Наслов докторске дисертације мр Катарине Лончаревић је *Либерални феминизам: некад и сад*. Дисертација има 210 страна и подељена је на 6 поглавља и више одељака. Списак литературе броји 199 библиографских јединица, од тога 33 на српском и 166 на енглеском.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Предмет истраживања ове дисертације је либерални феминизам као политичка теорија али и политика од почетка другог таласа феминизма, средином 1960их до данас у Сједињеним Америчким Државама. Кандидаткиња је истражила историју савременог либералног феминизма анализирајући и политички активизам и политичку филозофију либералног феминизма употребом генеалошке методе, којом је истражила и услове настанка либералног феминизма, али и његову историју у касном двадесетом и у двадесет и првом веку. Либерални феминизам се анализира преко политичког активизма Бети Фридан и Националне организације за жене током другог таласа, и политичке филозофије Сузан Молер Окин као представнице савременог либералног феминизма. Предмети анализе су и друштвене појаве (Председничка комисија о статусу жена, Национална организација за жене, објављивање књиге *Мистика женствености*, законске регулативе које се тичу рада, запослења, брака, развода, система социјалне заштите), али и теоријски појмови (индивидуализам, дихотомија приватно-јавно, полна класа, једнакост, слобода, итд.) који заједно обликују филозофију и политику либералног феминизма у Америци од друге половине 20. века до данас.

Предмет истраживања је значајан јер готово да нема у нашој научној заједници текстова који се баве историјом либералног феминизма у 20. и 21. веку, пошто се већином испитује либерални феминизам с краја 18. и током 19. века.

Пошто је либерални феминизам споран појам у савременој феминистичкој теорији, ово истраживање је утолико значајније јер указује на проблеме, али и потенцијале либералног феминизма као филозофије и политике.

Историја либералног феминизма у 20. и 21. веку кандидаткиња посматра и у контексту феминистичке теорије и праксе, али и у односу према либерализму као теоријском и политичком оквиру. Критичка дистанца у односу на либерализам коју развија феминистичка теорија у 20. веку, поставља сам либерални феминизам у сложену ситуацију, и кандидаткиња испитује позицију либерално феминистичке политике и теорије, наглашавајући да либерални феминизам и користи, и преформулише, али и критикује либералне теорије и политике, тако да се не може говорити о безрезервном и некритичком прихватању либерализма.

У циљу одговора на кључно питање које поставља у светлу феминистичких критика и либерализма и либералног феминизма, да ли је либерални феминизам или либерализам, кандидаткиња анализира сложени однос између либерализма и феминизма и кључних појмова ("полни уговор", дихотомија јавно-приватно, индивидуализам, формална једнакост, апстрактни модели истраживања, етика правде и етика бриге, итд.), и показује да либералнофеминистичке теорије на кључан начин припадају подручју феминистичке теорије.

Кандидаткиња је остварила основне циљеве свог истраживања: испитивање историје либералног феминизма у 20. и 21. веку у Сједињеним Америчким Државама имајући у виду спорни статус самог либералног феминизма унутар феминизма и његово позиционирање унутар феминистичке теорије преко анализе кључних спорних појмова са идејом да се укаже и на његов потенцијал за радикалну промену друштва.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Прва хипотеза: Либерални феминизам припада пољу феминистичких теорија

Ова хипотеза је кључна јер и феминистичка теорија често одбацује либерални феминизам као облик либерализма, а и све чешће се користи израз "феминистички либерализам" уместо "либералног феминизма". Кандидаткиња ову хипотезу потврђује анализом начина на који либерални феминизам одбацује

конститутивну и фундаменталну дихотомију либерализма између приватног и јавног.

Друга хипотеза: Постоји континуитет у проблемима које разматра у својој политичкој теорији Сузан Молер Окин, који омогућава да и тако а не само преко историје феминистичког покрета, пратимо ”некада и сада” либералнофеминистичке теорије.

Ова хипотеза се потврђује у Четвртом и Петом делу дисертације у којима кандидаткиња показује и континуитет у либералнофеминистичкој теорији Окин. Континуитет представљају три кључне теме: испитивање канона политичке теорије, породица као кључно место родне неједнакости, и породица као политичка категорија.

Трећа хипотеза: Могућа је реформулација Ролсове теорије правде, и специфично идеје о првобитном положају која води феминистичкој теорији правде.

Ова хипотеза се потврђује применом Ролсових принципа правде на породицу и формулисањем две врсте јавних политика: једна треба да заштити рањиве у неправедној родној структури, а друга да води ка друштву без рода.

Четврта хипотеза: Либерални феминизам има радикални потенцијал за промену неправедног родно структурисаног друштва.

Ова хипотеза се потврђује у анализи идеје ’друштва без рода’ у коме не постоји родна хијерархија.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација има 6 делова (поглавља) укључујући и Увод и Закључак.

У **Првом делу (Увод)**, кандидаткиња поставља предмет и циљ истраживања, формулише кључно питања и контекстуализује истраживање. У Уводу су укратко описана поглавља дисертације, и главне тезе по поглављима.

У **Другом делу (Феминизам, либерализам, либерални феминизам)**, кандидаткиња у ”Уводу” дефинише основне појмове и објашњава методу истраживања - генеалогiju. У одељку ”Феминистичка критика либерализма”, разматрају се кључни спорни појмови које феминистичке теоретичарке критикују када је реч о либерализму, због којих сматрају да либерализам није адекватан

појмовни оквир за феминизам. Кандидаткиња такође нуди и противаргументе у циљу успостављања дијалога између феминизма и либерализма и у склопу ових питања анализира: дихотомију приватно-јавно, ”полни уговор”, појмове брака и породице, индивидуализма и апстрактног индивидуализма, формалне једнакости, апстрактних модела у истраживњу, као и проблем етике бриге и односа разума и емоција. На основу ове појмовне анализе, кандидаткиња јасно поставља који се појмови либерализма могу редефинисати и искористити у феминистичким теоријама, а који не. На основу те анализе, кандидаткиња у следећем одељку ”Шта је либерални феминизам?” дефинише либерални феминизам као део феминистичких теорије, нуди неколико оперативних дефиниција и објашњава зашто се држи термина ”либерални феминизам”, а не ”феминистички либерализам” који је све популарнији у феминистичкој филозофији. Пошто сматра да је либерални феминизам феминистичка теорија, кандидаткиња се опредељује да задржи термин јер он говори о облику феминизма, има своју историју употребе у феминистичкој теорији и пракси, и долази управо из феминистичке теорије као поља истраживања.

У **Трећем делу (Либерални феминизам другог таласа)** кандидаткиња историјски контекстуализује истраживање генеалогском методом (”Генеалогичка либералног феминизма другог таласа”), и објашњава услове настанка либералног феминизма током 1960их у САД, као и основне карактеристике либералнофеминистичког активизма током другог таласа преко анализе активизма Бети Фридан и Националне организације за жене (”Бети Фридан и Национална организација за жене”). У завршном делу поглавља, кандидаткиња објашњава сличности и разлике у активизму током 1960их и 1970их и данас, и показује да активизам Националне организације за жене има континуитет у политици са политиком коју је водила организација током другог таласа. Такође, кандидаткиња дистанцира либерални феминизам од тзв. ”неолибералног” феминизма који није део феминистичког политичког покрета.

У **Четвртном делу (Либерални феминизам као политичка филозофија)**, кандидаткиња позиционира филозофију и феминизам Сузан Молер Окин и затим брани њен избор као најрепрезентативније представнице либералног феминизма као политичке филозофије (”Зашто Сузан Молер Окин?”. Теза која се брани у

овом делу рада гласи да постоји континуитет у проблемима и темама у филозофском раду Окин, који нам помажу да пратимо не само историју покрета некада и сада, већ и њену филозофску теорију која се развијала у периоду од тридесет година. Кључни одељак у овом поглављу је ”Лично је политичко’ и критика дихотомије јавно/породично” преко кога кандидаткиња потврђује своју главну тезу о либералном феминизму као феминизму јер показује пресудан утицај идеја радикалног феминизма на либералнофеминистичко оспоравањљ либералне дихотомије јавно/породично. Завршни одељак (”Либерални феминизам и либерализам”) нуди феминистичко читање и дописивање идеје 'првобитног положаја', као и нову примену два принципа правде на породицу што Ролс није учинио. Кључна теза овог дела текста гласи да је могућа реформулација Ролсове теорије правде на такав начин да се два принципа правде примене на породице у циљу промене родно структурисаних претпоставки и пракси.

У Петом делу (**’Револуција која се није догодила’**) кандидаткиња у два одељка разматра примену Ролсових принципа правде на породице. У одељку ”Родни круг рањивости и подела рада”, полазећи од појма рода у значењу „дубоко усађена институционализација полне разлике”, што значи да укључује хијерархију у мушким и женским улогама у друштву, кандидаткиња разматра се две врсте јавних политика које предлаже Окин, од којих једна штити рањиве у неправедном родном режиму, а друга тежи елиминацији рода. Имајући у виду да је Окин своје анализе радила у контексту САД током 1970их, 1980их и почетка 1990их, кандидаткиња испитује друштвенополитичке околности у САД данас да би утврдила да ли је могуће неке од предлога Окин и сада примени када је реч о полижају жена на тржишту рада и у породици. У одељку ”Праведно друштво-друштво без рода”, кандидаткиња анализира читав низ критика које су упућене идеји дрштва без рода (Нусбаум, Коен, Маседо, идр.) које се односе на: хетеросексистичке импликације, проблем једнородитељских породица, и проблем сексуалности, телесности и жеље. Кандидаткиња брани радикални потенцијал визије друштва без рода преко тезе Окин да да друштво без рода носећи читав низ неизвесности, отвара и потпуно нове могућности за љубав и жељу, пошто без родне хијерархије наша телесна искуства би могла бити трансформисана и другачија на начине које не можемо предвидети. У завршном одељку (”Уместо

закључка: 'Окин никада не дефинише свој либерализам'''), брани се и потврђује почетна теза брани почетна теза да је њена либералнофеминистичка теорија пре свега феминистичка, и да њено одбацавање либералне дихотомије приватно/јавно доводи у питање везу са либерализмом.

У **шестом делу (Закључак)** кандидаткиња сумира резултате и страживања и указује на могућности даљег испитивања радикалног потенцијала идеје друштва без рода.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Кандидаткиња је својим истраживањем дала веома значајан допринос домаћим истраживањима у области студија рода, али и политичке теорије, с обзиром на то да је тема историје либералног феминизма у 20. веку и либерални феминизам у 21. веку недовољно истражена у нашој научној заједници. Кандидаткиња је користила изузетно обимну литературу која обухвата области филозофије, политичке теорије, теорије права, историје, психологије, економије, феминистичке теорије и студија рода, тако да је да је успела да изведе заокружено истраживање које ће свакако водити новим питањима и истраживачким могућностима.

Докторска дисертација мр Катарине Лончаревић *Либерални феминизам: некад и сад* је значајан научно-истраживачки у подручју студија рода. Као недовољно истражена, и то посебно код нас, тема либералног феминизма у 20. веку, представља значајан допринос за политичку теорију, историју филозофије, а пре свега за све значајнију област студије рода и феминистичке политичке филозофије.

6. Закључак Комисије

Докторска дисертација мр Катарине Лончаревић представља изузетно значајан, кохерентан, аналитичан и посебно садржајан истраживачки рад из области студија рода и политичке теорије. Кандидаткиња је је показала изузетно добру обавештеност, познавање и разумевање више међусобно повезаних области, и то, политичке филозофије, историје, феминистичке теорије и др.

Комисија сматра да докторски рад мр Катарине Лончаревић задовољава све неопходне критеријуме за рад овакве врсте, и да се тиме стичу сви услови за коначни предлог Комисије, уз закључак да се ради о научно-истраживачком доприносу који је у низу својих налаза унапредио студије рода, феминистичку политичку теорију, као и политичку теорију уопште.

У складу са овде изнетом анализом и оценом предмета и циљева истраживања, методолошког приступа и резултата истраживања у овој докторској дисертацији, Комисија предлаже Наставно-научном већу ФПН да прихвати овај позитиван Извештај и кандидаткињи мр Катарини Лончаревић одобри јавну одбрану докторске дисертације *Либерални феминизам: некад и сад*.

У Београду, 15. августа 2016. године

Чланови Комисије:

проф. др Драгица Вујадиновић, редовна професорка
Правног факултета, БУ

проф. др Илија Вујачић, редовни професор
Факултета политичких наука, БУ

проф. др Гордана Даша Духачек, редовна професорка
Факултета политичких наука, БУ